

DIDAKTIKADA ELEKTRON TA'LIM RESURSLARINI O'QUV JARAYONIGA JORIY ETISH XUSUSIYATLARI

Umirov A.A.

QDU Boshlang'ich ta'lim kafedrası o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: tasavvur, diqqat, model, vosita, didaktika, fikrlash, , zamonaviy texnologiyalar, multimedia.

Ключевые слова: воображение, внимание, модель, инструмент, дидактика, мышление, современные технологии, мультимедиа.

Key words: imagination, attention, model, tool, didactics, thinking, modern technologies, multimedia.

Bugungi kunda oddiy elektron darsliklar hamon o'sha g'oyani bajaradi, lekin oddiy matnli fayllardan ancha katta hajmga ega. Ular foydalanuvchilarga qulayroq bo'lishi uchun moslashtirilgan. Bu hol oliy ta'lim muassasalari o'quv jarayoniga elektron darsliklarni joriy etish borasida sezilarli yutuqlarga erishish imkonini berdi. ETR yaratishda va uni oliy ta'lim muassasalarining o'quv jarayoniga joriy etishda yagona tushuncha – "multimedia" ostida birlashtirilgan texnologiyalar alohida o'rin tutadi.

Multimedia texnologiyasining asosiy g'oyasi axborotni taqdim etishning turli usullaridan foydalanish, elektron o'quv materiallari tarkibiga matnlarning video- va audio- hamrohligi, yuqori sifatli grafika va animatsiya kabi elementlarni kiritishdan iborat. Bunday yondashuv, yuqorida aytib o'tilganidek, bir vaqtning o'zida axborotni qabul qilish turli kanallariga ta'sir o'tkazish qobiliyati tufayli dasturiy ta'lim ta'lim mahsulotini ma'lumotlarga boy va tushunarli qilish, kuchli didaktik vositaga aylantirish imkonini beradi.

Multimediyadan foydalanishga bag'ishlangan ilmiy maqolalarda ushbu turdagi texnologiyani yaratish uchun Microsoft PowerPoint kabi vosita bo'yicha tavsiyalarni topishingiz mumkin. Asosan, mazkur paketli dasturiy ta'minot ilovasi ma'ruzalarning multimedia kurslarini yaratish uchun ishlatiladi. Bunday kurslar ko'pincha o'zida an'anaviy o'quv materiallarining elementlarini, masalan, ma'ruzalarni tinglash jarayonida qayd etish uchun ishtirokchilarga

AQSh. Amerika Qo‘shma Shtatlari, ehtimol, ta’lim tizimining barcha darajalariga elektron o‘quv materiallarini joriy etish bo‘yicha eng boy tarixga ega.

2001-yilda Massachusetts texnologiya instituti huzurida ochiq o‘quv materiallarining birinchi yirik repozitariysini yaratish loyihasi ishga tushirildi. Notijorat tashkilotlar ko‘magida mazkur ta’lim muassasasida o‘rganiladigan turli fanlar bo‘yicha 9 mingdan ortiq o‘quv-uslubiy materiallar internet tarmog‘ida chop etildi. ETR ga ruxsat ochiq bo‘lgan va har kim ularni nusxalashi, tarqatishi, o‘zgartirishi va boshqa tillarga tarjima qilishi mumkin edi.

AQSh da elektron darsliklarni ishlab chiqish uchun butun alohida dastur ishlab chiqilgan. Shunday, Brigam Yang universiteti tadqiqotchilari 2011 yilda elektron darsliklarning samaradorligini o‘rganish bo‘yicha tajriba dasturini amalga oshirdilar, unda 22 o‘qituvchi va 2700 ga yaqin talaba ishtirok etdi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatdiki, metodologiya va didaktika nuqtai nazaridan elektron qo‘llanmalar an’anaviy qog‘oz analoglaridan farq qilmaydi. Shu munosabat bilan, Yuta shtati ta’lim departamenti mahalliy maktab o‘quvchilari uchun bepul elektron darsliklarni ishlab chiqish dasturini ishga tushirdi. O‘tkazilgan tadbirlar natijasida Yuta maktab o‘quvchilari ta’lim standartlariga to‘liq javob beradigan darsliklarni internetdan bepul yuklab olish imkoniga ega bo‘ldi. 2011-yil oxiridan boshlab AQShda bepul elektron darsliklarni joriy etish milliy dasturga aylandi. Hozirda AQSh ta’lim vazirligi Federal aloqa agentligi bilan birgalikda barcha talabalarni elektron darsliklar bilan ta’minlash bo‘yicha besh yillik loyiha ustida ish boshladi .

Buyuk Britaniya. 2012-2013 yillarda bir qator nashriyotlar ko‘magida Bornmut universitetida talabalarni elektron o‘quv materiallari bilan ta’minlash bo‘yicha tajriba loyihasi ishga tushdi. Elektron o‘quv adabiyotlaridan foydalanish imkoniyati modeli ularni elektron darsliklarni eng yirik yetkazib beruvchilardan biri bo‘lgan “CourseSmart” kompaniyasining elektron resursidan ijaraga olish imkoniyatiga asoslandi. Elektron darsliklarning narxi bosma nashrlardan 60% ga arzon edi. Barcha operatsiyalar universitet kutubxonasi orqali amalga oshirilib, u talabalar uchun shaxsiy kabinetlar yaratish, tizimga kirish va foydalanish uchun darsliklarni tanlash imkonini berdi. Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, Bornmut universiteti kutubxonasi 2012-2013 yillarda elektron o‘quv materiallariga uch milliondan ortiq so‘rovlarni qayd etgan.

Rossiya. 2011 yilda Ta’limni rivojlantirish federal instituti huzurida “Rossiya Federatsiyasi bir qator sub’ektlarining ta’lim muassasalarida interaktiv multimedia elektron darsliklarning har xil turlarini sinovdan o‘tkazish” loyihasi ishga tushdi. 2012 yilda bu tajriba natijalari ilmiy davra suhbatida sarhisob

qilindi. Bu yo‘nalishdagi ijobiy siljishlarga qaramay, bir qator tadqiqotchilar ta‘lim jarayoniga yangi ta‘lim texnologiyalarini joriy etish xohlagandek tez va ravon o‘tmayotganini ta‘kidladilar [107].

2013-yilda 60 kun ichida Moskvaning 75 ta maktabida ETR joriy etish bo‘yicha tajriba o‘tkazildi. Natijalar o‘qituvchilar tomonidan yuqori baholandi, ammo elektron o‘quv materiallarini takomillashtirish bo‘yicha takliflar berildi. 2014 yilda tajriba takrorlandi, biroq oltita maktabda to‘rtta fan bo‘yicha elektron darsliklar joriy etilishi bilan. Natijalar ijobiy deb qayd etildi va qonunchilikka ko‘ra, 2015 yildan boshlab barcha Rossiya maktablari elektron versiyadagi darsliklarga o‘tishlari kerak edi. Biroq, bu muammo to‘liq hal qilinmagan [110].

Eron. Eron Islom Respublikasi hududida masofaviy ta‘lim tajribasi XX asrning 80-yillarida Payomi Nur universitetining 29 ta markazlari ishi asosida boshlanadi. 1987 yilda Eron standartlashtirish va sanoat tadqiqotlari tashkiloti “elektron ta‘lim” standartini tayyorladi. AKT rivojlanishi bilan 2002 yilda Tehron universitetida elektron ta‘lim markazi tashkil etildi, 2004 yilda esa Sheroz va Tusiy Amir Kabir nomidagi Fan va sanoat universitetlarida birinchi virtual ta‘lim kurslari boshlandi. Eronda masofaviy ta‘lim “yozishmalar bo‘yicha” o‘qitish usulidan boshlanib, so‘ngra ta‘lim radiosi va televidenie eshittirishlari yordamida rivojlantiriladi.

MDH. 2011 yilda YuNESKO Ta‘lim va axborot texnologiyalari instituti MDH mamlakatlarida, xususan: Ozarbayjon, Armaniston, Belarus, Qozog‘iston, Qirg‘iziston, Moldova, Rossiya, O‘zbekiston va Ukrainada OTR ning rivojlanish darajasi bo‘yicha tadqiqot o‘tkazdi. Yakuniy hisobotda MDH davlatlarida oliy kasb-hunar ta‘lim uchun elektron ta‘lim resurslarining eng muhim manbai bevosita OTM veb-saytlari, shuningdek, ilmiy-ta‘lim loyihalari veb-saytlari ekanligi ta‘kidlandi. Ko‘rsatilgan turdagi materiallarning eng katta ulushi OTM larning alohida bo‘limlari: fakultetlar, kafedralar, laboratoriyalar, ilmiy guruhlarining veb-saytlari sahifalarida, shuningdek o‘qituvchilarning shaxsiy sahifalarida bepul ruxsat uchun joylashtirilgan. Shu bilan birga, hisobotda qayd etilishicha, o‘sha paytda mavjud bo‘lgan statistik ma‘lumotlar MDH mamlakatlarida AKT ning o‘ta notekis rivojlanishini va aholining telekommunikatsiya texnologiyalari bilan notekis qamrab olinishini ko‘rsatadi. Hukumatlar AKT infratuzilmasini yaratish va yangilash uchun ko‘p kuch sarflashlari kerak, shuning uchun ta‘limni axborotlashtirish strategiyalari kamdan-kam hollarda OTR rivojlanishini rag‘batlantiradi. Infratuzilma va aloqa xizmatlarining rivojlanish darajasi onlayn ta‘limga imkon bermagan hollarda, ya‘ni maktablarning Internet tarmog‘iga keng polosali ulanishi hali juda keng tarqalmaganligi sababli, muammoning yechimi ta‘lim resurslarini

CD da ko'paytirish va tarqatish bo'ladi. Shuningdek, o'tkazilgan bir qator tadqiqotlar o'quv jarayoniga ETR ni joriy etishning qo'shimcha xususiyatlarini aniqladi. Yuqorida aytib o'tilganidek, elektron o'quv materiallari bilan ishlashni tashkil etishda OTM texnik jihozlanishi muhim rol o'ynaydi. Biroq, hatto yuqori texnik jihozlanish ham ETR muvaffaqiyatli joriy etilishini har doim ham kafolatlay olmaydi. Bir qator mutaxassislarning fikriga ko'ra, elektron o'quv materiallarini texnik joriy etilishidagi asosiy muammo ETR ning yangi turlari bilan ishlashda texnologiyalarning o'zgarishi bilan bog'liq.

Adabiyotlar:

1. Mirziyoev Sh.M. Tanqidiy tahlil, kat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bulishi kerak. Mamlakatimizni 2016 yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asosiy yakunlari va 2017 yilga muljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yunalishlariga bagishlangan Vazirlar Mahkamasining kengaytirilgan majlisidagi ma'ruzasi//Xalq so'zi, 2017 yil 16 yanvar.
2. «Yuksak bilimli va intellektual rivojlangan avlodni tarbiyalash – mamlakatni barqaror taraqqiy ettirish va modernizatsiya qilishning eng muhim sharti» mavzusidagi Xalqaro konferensiya materiallari. – T.: «O'zbekiston», 2012.
3. Xurramov, A.J., Komolov, E.R. Razrabotka algoritma upravleniya s uchetom trudnoformalizuemoy informatsii // Academic research in educational sciences, 2020. Volume 01, Issue 03, -pp: 240-247. February, 2022

РЕЗЮМЕ

Ushbu maqolada didaktikada elektron ta'lim resurslarini modellashtirishning nazariy asoslari ustida ham aytib o'tilgan. Maqolada jarayoniga elektron axborot ta'lim resurslarini joriy etishning pedagogik shart-sharoitlari haqida fikr yuritilgan bo'lib, ta'limda innovatsion texnologiyalarning o'rni va ahamiyati bayon etilgan.

РЕЗЮМЕ

В данной статье также затрагиваются теоретические основы моделирования электронных образовательных ресурсов в дидактике. В статье рассматриваются педагогические условия внедрения в процесс электронных информационных образовательных ресурсов, описывается роль и значение инновационных технологий в образовании.

SUMMARY

This article also touches on the theoretical foundations of modeling electronic educational resources in didactics. The article discusses the pedagogical conditions for introducing electronic information educational resources into the process, describes the role and significance of innovative technologies in education.